RIKSFÖRBUNDET Attention

2025-04-29

Justitiedepartementet

Diarienummer Ju2025/00206

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L5@regeringskansliet.se

Attentions svar på betänkandet Straffbarhetsåldern SOU 2025:11

Om Attention

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Vi företräder personer med egna funktionsnedsättningar, anhöriga och personal som möter våra grupper inom till exempel skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och Försäkringskassan. Bland våra medlemmar finns personer med adhd, autism, Tourettes syndrom, språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna. Attention har omkring 20 000 medlemmar och ett 50-tal lokala föreningar runt om i landet.

Utredningens uppdrag och förslag

Utredningens uppdrag har varit att

- Överväga, och om lämpligt, föreslå en sänkt straffbarhetsålder
- Föreslå skärpta regler om undanröjande av en ungdomspåföjd
- Föreslå ytterligare åtgärder för att öka det statliga ansvaret för barn som begår grova brott
- Överväga, och om lämpligt, höja straffmaximum för ungdomar

Det utredningen nu föreslår att straffbarhetsåldern, även kallad straffmyndighetsåldern, ska sänkas från 15 till 14 år för brott som har fängelse minst fyra år i straffskalan. Det innebär att en person som är 14 år och begår till exempel grovt vapenbrott, grovt narkotikabrott eller mord kommer att kunna dömas till en påföljd. Motivet för förslagen är att öka upprättelsen för brottsoffer och stärka samhällets skydd mot farliga personer. Utredningen föreslår även att straffmaximum för brott som begåtts innan personen fyllt 18 år ska höjas från fängelse i högst 14 till 18 år. Det innebär att man fortfarande inte ska kunna döma en person under 18 år till livstids fängelse.

Riksförbundet Attention
Square Årstaängsvägen 21 C
117 43 Stockholm

Tel: 070-717 40 25
E-post: info@attention.se
Hemsida: www.attention.se

Utredningen lämnar också förslag om att ändra presumtionsregeln för bevistalan, att skärpa reglerna om undanröjande av vissa ungdomspåföljder samt att ta bort möjligheten att döma unga som begår brott efter att de har fyllt 18 år till ungdomsvård.

Bakgrund

Motivet för att utreda detta är att den allvarlig brottslighet med koppling till kriminella nätverk på senare år ökar bland barn och unga. Sverige har också drabbats av skjutningar och sprängningar i betydligt större utsträckning än andra europeiska länder. Våldets karaktär har förändrats över tid och blivit allt allvarligare och mer hänsynslöst.

Åldern för straffrättsligt ansvar, det vill säga den ålder en person måste vara för att straffas för de handlingar den har begått, varierar i olika länder. Den vanligaste åldern för straffbarhet i Europa är 14 år. I övrigt varierar åldern från 10 år upp till 17 år. I Sverige gäller för närvarande 15 år.

Kommentarer gällande utredningens förslag

Vårt svar gäller hur förslagen skulle påverka de medlemsgrupper som vi företrädare. Unga människor med NPF löper en ökad risk att rekryteras av kriminella gäng och nätverk. De har svårare att förutse konsekvenserna av sina handlingar och har svårare än andra med kamratrelationer. Till detta kommer den mognadsförsening som följer med diagnoserna, där den kognitiva åldern är flera år yngre än den kronologiska åldern hos barn utan sådan afunktionsnedsättningar (NPF). Det innebär att ungdomarna med NPF i praktiken redan nu får påföljder som inte motsvarar deras funktionella ålder och de kommer drabbas ännu hårdare än andra om åldern för straffansvar sänks.

Vi på Riksförbundet Attention tror inte att högre straff kommer att avskräcka 14-åringar som inte klarar att göra konsekvensanalyser. För att stoppa gängens rekrytering av unga med funktionsnedsättningar till grova brott krävs åtgärder inom många olika samhällsområden. Bland de viktigaste är skolan inklusive elevhälsan, ökad tillgänglighet till barn- och ungdomspsykiatrin och en mer förebyggande och samverkande socialtjänst som erbjuder fullgott stöd till både barnet och vårdnadshavare och familjen i övrigt i ett tidigt skede med långsiktighet. Vi noterar med tillfredsställande att flera viktiga reformer inom dessa områden är på gång. Dock oroas vi att brist på utbildad personal och nedsärningar inom skola, vård och omsorg, folkbildningen med flera viktiga verksamheter inte kommer att kunna genomföra de förbättringar som krävs. Därtill är vi oroade över att de positiva förbättringar som kan komma av nya socialtjänstlagen kommer utebli då det förändra arbetssätt som kommer krävas inte är tillräckligt finnanseierat. Det riskerar att drabba de med stöst behov av instser från socialtjänst, men med sämre förutsättnignar att själva söka och kämpa för sina rättigheter.

Tidiga fängelsestraff risketar att ge de berörda en tydlig kriminell stämpel och försämra prognosen för att individen ska sluta med brott. Det behövs annat stöd för att nå sårbara familjer och individer. Insatser måste sättas in betydligt tidigare och kunskapen om NPF behöver öka inom alla verksamheter som möter målgruppen i sin yrkesroll.

I vårt svar på betänkandet En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30) skrev vi följande som förtjänar att upprepas:

”Befintliga aktörer såsom Socialstyrelsen, skolmyndigheterna, SKR och Kriminalvården skulle tillsammans med socialtjänsten kunna samverka bättre och effektivare än i dag för att

motverka normbrytande beteende och hindra återfall i brott. För att vända utvecklingen måste den sociala barn- och ungdomsvården också få de resurser som behövs för att stävja den allvarliga situation som hotar både offrens och förövarnas liv och hälsa. Den uppmärksamheten frågan nu har fått bör användas till att fler ser som sin uppgift att förebygga brott och att ingripa tidigt när ett barn visar tecken på att något är allvarligt fel.”

Kostnaden för samhället och offer för grova brott är betydande och uppgår till många miljoner i varje enskilt fall. Det lidande som offer utsätts för resulterar ofta i avbruten skolgång, långa sjukskrivningar och stora vårdbehov. Om samhället på allvar vill bryta den negativa trenden med barn som begår mycket grova brott krävs investeringar både i form av rekrytering av kvalificerad personal, upprustning av lokaler som leder fram till säkra och trygga miljöer och ett adekvat och kontinuerligt stöd som bryter destruktiva mönster och förhindrar återfall även efter avslutat straff. Det är därmed positivt att man i utredningen understryker vikten av ett större samarbete och samverkan med socialtjänsten för ett bättre återfallsförebyggande arbete.

Om förslaget om sänkt straffrättslig ålder trots allt skulle bli verklighet så är det av yttersta vikt att dessa barn får bästa möjliga vård och stöd utifrån sina behov. Det kärvs att kriminalvården har tillräcklig kompetens och förutsättningar till vård och stöd samt att skolgång och möjlighet till aktivitet i likhet med fritidsaktiviteter erbjuds för att möjliggöra en vardag som i största möjligaste mån liknar den för icke frihetsberövade barn. Dessa barn måste också vid ett avtjänat straff få bästa möjliga stöd av samhället för att inte återfalla i brott och få till en fungerande tillvaro efter frigivning.

Vi vill slutligen understryka att bästa receptet för att inte behöva vårda fler i fängelsemiljöer är att ge rätt insatser innan de riskerar att påbörjar en kriminell bana. Vi vill också upprepa ytterligare något som vi skrev i ovan nämnda utredning (SOU 2024:30). ”Många vill se en mer repressiv hållning för att stoppa ungdomskriminaliteteten. Men i enlighet med barnkonventionen måste alla åtgärder mot barn beakta vad som är barnets bästa. Det innebär inte att samhället ska avstå från att ingripa mot de ungdomar som behöver hjälp att lämna ett kriminellt liv och skadligt beteende, men för att lyckas med det behövs mer än bara strängare straff. Många av de unga som berörs av detta behöver helt andra åtgärde för att förhindra fortsatt kriminalitet, exempelvis psykiatrisk vård, traumabehandling, färdighetsträning, en ordnad skolgång, stöd från avhopparverksamhet, familjebehandling med mera.”

Som slutord vill vi också understryka den rekommendation som FNs barnrättskommitté gav till Sverige efter den senaste granskningen. Deras uppmaning till Sverige är att inte sänka straffrättsliga åldern till 14 år.

Ann-Kristin Sandberg
Förbundsordförande